

KARTLEGGINGSPROGRAMMET FOR SKRANTESJUKE 2025

Ville og tamme hjortedyr

Elements 2024/311905

Foto: Mattilsynet

Innhold

Innledning.....	3
Bakgrunn og formål.....	3
Dyrearter, antall, alder og prøvemateriale	4
Det totale antallet prøver.....	4
Art og alder.....	4
Prøvemateriale og uttak.....	4
Påvist skrantesjuka og sporing	4
Utstyr til prøvetaking	5
Eksterne prøvetakere og opplæring	5
Prøvetaking av ulike kategorier hjortedyr	5
Fallen stock, fallvilt, risikodyr	5
Tamrein.....	6
«Fallen stock» (Sjuka, døde, avlivede, trafikkskadde).....	6
Normalslakt	6
Jakt på reinsdyr som eies	7
Villrein 7	
Fallvilt 7	
Villreinjakt7	
Elg, hjort og rådyr	7
Fallvilt 7	
Elg og hjort felt under jakt.....	7
Prøver av rådyr felt under jakt.....	8
Oppdrettshjort og andre hjortedyr i fangenskap	8
Fallen stock.....	8
Normalslakt.....	8
Import 8	
Frivillig prøvetaking.....	8
Vedlegg 1 - Forslag fra VI og NINA 2025.....	9
Vedlegg 2 - Retningslinje om godtgjørelse og kompensasjon.....	9
Vedlegg 3 - Merkelapper	9
Vedlegg 4 - Rutiner i slakterier for tamrein og oppdrettshjort	9

Innledning

Kartleggingsprogrammet 2025 for skrantesjuka (CWD, Chronic Wasting Disease) er et nasjonalt overvåkingsprogram. Her beskrives de ulike kategoriene av dyr som skal prøvetas, samt praktisk gjennomføring. Elements 2024/311905.

Her er en oversikt over programmet med de ulike kategoriene hjortedyr:

Kategori	Alder, område	Antall 2025
Tamrein, normalslakt	Alle over ≥ 1 år for tamreinlagene i sør Alle ≥ 2 år for tamrein ellers, med unntak av 10 % i Finnmark, Trøndelag, Hedmark og Oppland	5500
Fallen stock; Tamrein	≥ 1 år, alle områder	150
Villrein, jakt	≥ 1 år, Nordfjella sone 2	50
Villrein, jakt	≥ 1 år, Hardangervidda	500
Villrein, jakt	≥ 1 år, andre villreinområder	1800
Villrein, fallvilt	≥ 1 år, alle villreinområder	100
Elg og hjort, jakt	≥ 2 år, Nfjella-/Hvidda-regionen	2500
Elg og hjort, jakt	≥ 2 år, Selburegionen	350
Elg, hjort og rådyr	≥ 2 år, frivillig prøvetaking	100
Fallvilt; Elg, hjort og rådyr	≥ 1 år, hele landet	3550
Oppdrettshjort, normalslakt	≥ 2 år, alle områder	350
Oppdrettshjort, fallen stock	≥ 1 år, alle områder	50
SUM		15000

Bakgrunn og formål

Skrantesjuka ble påvist i Norge våren 2016, og det er brukt mye ressurser på overvåking siden den gang. Kartleggingsprogrammet gir kunnskap om geografisk utbredelse av sykdommen og de ulike «typene» skrantesjuka, atypisk og klassisk skrantesjuka. Dette er nødvendig for å kunne iverksette gode forvaltningsmessige tiltak.

Per desember 2024 er det totalt analysert i overkant av 185.000 prøver. I 2024 ble det analysert om lag 9800 prøver.

Det er fortsatt usikkerhet når det gjelder smittestatus for skrantesjuka i norske bestander av ville og tamme hjortedyr.

Kartleggingsprogrammet 2025 bygger på forslaget fra Veterinærinstituttet og NINA, se vedlegg 1. Jaktprøver fra tilfeldig utvalgte kommuner og hjemkommuner for beitedyr ble fjernet i 2022. Kun Selburegionen gjenstår av overvåkingen etter funn av atypisk skrantesjuka.

Fra 2023, ble det ikke tatt prøver for skrantesjuka på viltbehandlingsanlegg. De siste årene har det vært en reduksjon av tamreinprøver i nord.

Vi har et mål om å få inn flere prøver fra risikodyr..

Dyrearter, antall, alder og prøvemateriale

Det totale antallet prøver

Prøveantallet har vært høyt i flere år. Vi tar utgangspunkt i 15.000 prøver i 2025, noe som vil utgjøre en kostnad på cirka 7,5 millioner kr.

Art og alder

Alle hjortedyrarter er i utgangspunktet med i programmet. Som hovedregel er det dyr over 2 år som testes. Fallvilt / «fallen stock» er risikodyr, og aldersgrensen er 1 år. Aldersgrensen på 1 år gjelder også villrein.

Klinisk mistenkte dyr skal prøvetas uansett alder.

Kartleggingen er risikobasert ved at fallvilt og voksne og eldre dyr prioriteres. Det er større sannsynlighet for å finne smitte i eldre enn yngre individer. Jegere kan vanligvis skille mellom kalv, åringsdyr og eldre individer.

For villrein fortsetter aldersbestemmelse av alle felte villrein i Nordfjella sone 2 og på Hardangervidda.

Prøvemateriale og uttak

Det skal tas ut prøvemateriale av hjerne og bakre svelglimfeknuter fra alle dyr som skal testes. Det er tilstrekkelig med materiale fra svelglimfeknute på den ene siden av hodet.

Informasjon om prøveuttak finner du på Hjorteviltportalen: [Kartleggingsprogrammet for skrantesjuka - Hjorteviltportalen](#)

Jegere og andre eksterne kan, som et alternativ og etter avtale, levere hjorteviltthoder på kontorstedene til Mattilsynet og få hjelp til prøvetaking og forsendelse.

For ville hjortedyr skal jeger eller ettersøkspersonell, registrere dyret, CWD-prøven og merkelappnummeret i Hjorteviltregisteret.

Påvist skrantesjuka og sporing

Prøvematerialet skal merkes på individnivå slik at vi kan spore tilbake til skrott og hode dersom prøvesvaret er positivt. Dette gjelder ved funn av både atypisk og klassisk skrantesjuka.

På slakterier må gode rutiner sikre at materiale kan spores, se vedlegg 4.

Ved påvist skrantesjuka, skal i utgangspunktet hele dyret sendes inn til Veterinærinstituttet for videre analyser. Innsending må avtales for hvert tilfelle. Alle deler av dyr som tester positivt for skrantesjuka, skal destrueres som kategori 1-materiale.

Utstyr til prøvetaking

Mattilsynet sine avdelinger skal ha prøveutstyr tilgjengelig for egen prøvetaking og til jegere etc. som måtte trenge utstyr.

Det er kommunene som har ansvaret for å bestille og dele ut utstyret jegerne trenger for å prøveta elg og hjort (og rådyr). Når det gjelder villrein, er det villreinnemndene som må avtale med villreinutvalgene hvordan prøvetakingsutstyret skal bestilles og distribueres til jegerne.

Prøvetakingsutstyr fra tidligere år skal benyttes så langt det er mulig. Ferdigfrankerte adresselapper som er utgått på dato, må erstattes med ny lapp. Lapper kan bestilles fra Veterinærinstituttet via [Hjem - Veterinærinstituttets prøveutstyr \(utstyrsbestilling.no\)](#).

Kommunene og villreinområdene bestiller jegerpakker med prøvetakingsutstyr ved å sende e-post til [Hjem - Veterinærinstituttets prøveutstyr \(utstyrsbestilling.no\)](#) med kopi til hjortevilt@nina.no. En jegerpakke inneholder nødvendig utstyr for å ta prøver av ett dyr, informasjon om prøvetakingen, merkelapp og ferdigfrankert emballasje for å sende inn prøven til Veterinærinstituttet. Kommunene og villreinnemndene er orientert fra miljøsiden.

Kommunene kan også bruke jegerpakker til fallviltprøver, men det må være tydelig merket at prøven stammer fra fallvilt.

Eksterne prøvetakere og opplæring

Ulike grupper av eksterne prøvetakere har fått opplæring av Mattilsynet. Dette gjelder f.eks. ettersøkspersonell i kommunene, jegere, ansatte i kommunens viltforvaltning, jakttoppsynet på fjellet m.fl.

Avdelingene skal bidra til oppdatert kunnskap hos disse brukergruppene. NINA vil, ved behov, arrangere møter lokalt med jegere og kommunalt ansatte. Det er viktig at Mattilsynet lokalt bidrar på disse møtene, spesielt med tanke på å få inn flere prøver fra fallvilt og at prøver inneholder både hjerne- og lymfeknutemateriale.

Kommuner som tar skrantesjuka-prøver av fallvilt, kan søke om [tilskudd fra Miljødirektoratet](#). Se også denne nettsiden: [Tilskudd til uttak av prøver fra fallvilt](#).

Tilskudd utbetales kun for prøver som er registrert i Hjorteviltregisteret og sendt til Veterinærinstituttet med korrekt merking.

Godtgjørelse til eksterne som tar prøver for Mattilsynet, avtales ut fra en felles mal. Se vedlegg 2.

Prøvetaking av ulike kategorier hjortedyr

Fallen stock, fallvilt, risikodyr

Fallvilt er dyr som er påkjørt, funnet død i naturen eller avlivet utenom ordinær jakt. Med «fallen stock» menes tamme hjortedyr som dør av andre årsaker enn slakting.

Slike dyr er risikodyr fordi de har høyere sannsynlighet for å være smittet av sykdom, inkludert skrantesjuka.

I alle kommuner i hele Norge, skal fallvilt av alle hjortedyr, både ville og tamme, som er 1 år eller eldre, testes for skrantesjuka. Potensialet for prøvetaking er mye større enn det antallet som faktisk blir samlet inn, og avdelingene må sette inn ressurser for å øke denne prøvetakingen.

Vi ønsker blant annet at regionene, v/avdelingene, følger opp kommuner med lav andel prøvetatte fallvilt. Dette for å oppdatere opplæring, info om utstyr etc. For å finne disse kommunene, kan vi bruke Hjorteviltregisteret, [fallviltinnsyn](#):

Prøvene av risikodyr skal ivareta kravene som følger av varslingsplikten i dyrehelseforskriften og i CWD-forskriften.

Det skal tas prøve av:

- Levende, avlivede eller døde hjortedyr som viser, eller har vist, nevrologiske eller atferdsmessige forstyrrelser, eller en gradvis forringelse av den generelle helsetilstanden. Dette gjelder dyr uansett alder.
- Hjortedyr ett år eller eldre, som er selvdødt eller avlivet.

Kommunen har plikt til å varsle Mattilsynet om alle fallvilt av hjortevilt som er ett år eller eldre i tillegg til dyr som viser symptomer på skrantesjuka. Dette gjelder uansett alder på dyret. Dette for at det skal kunne tas skrantesjuka prøver av dyret.

Kommunene har ingen plikt til å ta prøvene, men i mange tilfeller er det ressursbesparende at kommunalt ettersøkspersonell, som likevel er ute og håndterer fallvilt, tar ut prøvene i stedet for Mattilsynet. Kommunene kan gis tilskudd til slik prøvetaking ved å sende inn søknad. Dersom ettersøkspersonell, vegentreprenører eller liknende, tar prøver, anses varslingsplikten som oppfylt.

Strekkodelapper skal brukes når fallviltprøver registreres og sendes. Dette gjelder også når prøvene tas i regi av Mattilsynet.

Uttaksveiledning: [Informasjon til kommuner om uttak av prøver på fallvilt](#).

Instruksjonsfilm om hvordan man skal finne lymfeknutene:

<https://player.vimeo.com/video/285810746>

Tamrein

«Fallen stock» (Sjuka, døde, avlivede, trafikkskadde)

Ifølge regelverket skal døde hjortedyr over 1 år varsles og prøvetas.

I Finnmark bruker Statens naturoppsyn (SNO) definerte oppsamlingssteder for tamreinkadaver for å undersøke rovdyrdrepte rein. Disse dyrene kan på enkelte steder samtidig testes for skrantesjuka. Tamrein som blir drept på vei eller bane skal også testes for skrantesjuka.

Veiledning for uttak: [Informasjon om uttak av prøver på fallvilt](#).

Normalslakt

Aldersgrensen for prøvetaking av tamrein er 2 år og eldre.

I tamreinlagene Filefjell, Fram, Vågå og Lom skal slaktet tamrein 1 år og eldre prøvetas.

Av reinsdyr fra Finnmark, Trøndelag, Hedmark og Oppland, skal 10 % av «normalt» prøveantall, dvs. 10 % av de som er 2 år og eldre, prøvetas. Det er ikke nødvendig å ta hvert tiende dyr, men regionen må styre prøveuttaket slik at det fordeles utover i tid og rom.

Av reinsdyr fra Troms og Nordland, skal alle slaktede dyr over 2 år prøvetas, bortsett fra slaktede dyr fra Østre-Namdal (Nord-Trøndelag reinbeiteområde) og Børgefjell (Nordland reinbeiteområde) der kravet er 10 %. De to sistnevnte områdene er tett forbundet epidemiologisk.

Det er opprinnelsen, og ikke hvor dyrene slaktes, som avgjør testregimet.

Basert på erfaringstall, er prøver fra normalslaktet tamrein satt til 5500 i 2025.

Veiledning for uttak: Se Rutiner i slakterier – tamrein og oppdrettshjort, vedlegg 4.

Jakt på reinsdyr som eies

Mattilsynet har ansvar for at det blir tatt prøver av reinsdyr som eies og som felles under jakt. Prøver skal tas av alle dyr 2 år eller eldre, i tillegg til fallvilt.

Disse dyrene faller utenfor villrein- og tamreinsystemet, og de har fritak fra merkeplikten etter reindriftsloven, jf. forskrift om jakt på reinsdyr som eies, FOR-2020-01-31-100.

Villrein

Fallvilt

Prøver av fallvilt gjelder for alle villreinområder. Det er mangelfull informasjon om antallet av fallviltprøver av villrein.

Mattilsynets avdelinger må bidra så langt det lar seg gjøre for å få tatt disse viktige prøvene.

Villreinjakt

Det er helt avgjørende at det er en god kartlegging av villrein i Norge, spesielt siden det også er funnet positive dyr på Hardangervidda.

Alle villrein som er 1 år eller eldre, og som felles under jakt, skal testes for skrantesjuka. Dette gjelder for alle villreinområder i Norge. Det er også kjeveinnsamling fra villrein felt under jakt.

Det mangler lymfeknutemateriale i mange prøver, cirka 34 % av prøvene i 2024.

Veiledning for uttak: [Informasjon til jegere om uttak av prøver fra jaktet vilt.](#)

Elg, hjort og rådyr

Fallvilt

I alle kommuner i hele Norge skal fallvilt av elg, hjort og rådyr som er 1 år eller eldre, testes for skrantesjuka. Fallvilt er dyr som er påkjørt, er funnet død i naturen eller som er avlivet utenom ordinær jakt. Kommunene kan søke Miljødirektoratet om tilskudd til uttak av prøver fra fallvilt.

Veiledning for uttak: [Informasjon til kommuner om uttak av prøver på fallvilt.](#)

Elg og hjort felt under jakt

Prøver skal tas av elg og hjort over 2 år fra kommuner knyttet til Nordfjella- og Hardangerviddaregionen.

Nordfjella- og Hardangerviddaregionen er kommunene Tinn, Vinje, Bykle, Ullensvang, Eidfjord, Ulvik, Voss, Aurland, Lærdal, Årdal, Gol, Nesbyen, Suldal, Hemsedal, Ål, Hol, Rollag, Nore og Uvdal, Sør-Aurdal, Nord-Aurdal, Vestre Slidre og Vang.

Foreløpige undersøkelser støtter at forekomsten av atypisk skrantesjuka er sporadisk. Det er derfor ikke lenger prøvetaking av elg og hjort i kommuner med funn av atypisk skrantesjuka. Unntak er Selbu-regionen (Selbu, Tydal, Malvik, Trondheim, Stjørdal og Meråker) hvor det er påvist flere tilfeller av atypisk skrantesjuka hos elg.

Det er kjeveinnsamling i flere områder fra både fallvilt og jaktet vilt.

Fra 2023 har det ikke vært en organisert prøvetaking i viltbehandlingsanlegg. Jaktet elg og hjort i kartleggingskommunene skal prøvetas av jeger. Det er viktig å informere på jegermøter ol. om dette.

Veiledning om uttak: [Informasjon til jegere om uttak av prøver fra jaktet vilt.](#)

Prøver av rådyr felt under jakt

Prøvetaking av jaktet rådyr er ikke obligatorisk, og vi ønsker færrest mulig prøver fra jaktet rådyr.

Prøvemateriale fra rådyr er ofte uten vev fra lymfeknute. De som tar prøver av rådyr, må derfor sikres opplæring på prøveuttak.

Veiledning om uttak: [Informasjon til jegere om uttak av prøver fra jaktet vilt.](#)

Oppdrettshjort og andre hjortedyr i fangenskap

Det er registrert ca. 90 hjorteoppdrettsfarmer i Norge. Alle oppdrettshjortfarmer og dyreparker o.l. der ville hjortedyr holdes i fangenskap, er inkludert i kartleggingsprogrammet.

Fallen stock

Alle selvdøde, avlivede og skadde dyr 1 år og eldre, skal undersøkes for skrantesjuka. Varslingsplikten for fallen stock og syke dyr gjelder også for eiere av hjorteoppdrett. Vi har fått opplyst at det er svært sjeldent at dyr bli syke og dør i denne typen drift.

Normalslakt

Alle slaktede oppdrettshjort, 2 år og eldre, skal prøvetas. Det skal ikke brukes ressurser på å teste dyr under 2 år som ikke er fallen stock.

Veiledning om uttak: Se Rutiner i slakterier - tamrein og oppdrettshjort, vedlegg 5.

Import

Alle importerte hjortedyr skal testes når de dør eller slaktes, uansett alder.

Frivillig prøvetaking

Vi ønsker i utgangspunktet ikke egeninitiert prøvetaking.

Enten kan jegeren ta prøver selv etter opplæring, eller de kan, etter avtale, levere inn hjorteviltthoder på nærmeste kontorsted i Mattilsynet. Prøvetakingsutstyr kan fås fra Mattilsynet lokalt eller fra kommunen, ikke fra Veterinærinstituttet direkte.

I tilfelle frivillig prøvetaking, prioriteres eldre hunndyr og hanndyr, og prøvematerialet skal inneholde både hjerne- og lymfeknutevev.

Vedlegg 1 - Forslag fra VI og NINA 2025

Vedlegg 2 - Retningslinje om godtgjørelse og kompensasjon

Vedlegg 3 - Merkelapper

Vedlegg 4 - Rutiner i slakterier for tamrein og oppdrettshjort

<i>Versjon</i>	<i>Dato</i>	<i>Endring</i>	<i>Saksbehandler</i>
	29.11.24	Første utkast	jegri og krral
	12.12.24	Gjennomgang og justeringer	krral og jegri
	10.1.25	Sendt ut for innspill internt og eksternt	Jegri
1.0	7.2.25	Sendt ut endelig versjon	Jegri og krral